

מאבק עם פרדוקס "צדיק ורע לו"
 הרב מואיז נבון

Milton Steinberg (d. 1950): The believer in God must account for one thing: the existence of evil; the atheist, however, must account for the existence of everything else.

בראשית לב

(ד) וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום : (ה) ויצו אתם לאמר כה תאמרו לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה : (ו) ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ושלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך [שאני שלם עמך ומבקש אהבתך – רש"י] : (ז) וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו [ואין זה אלא להלחם – ספורנו] : (ח) ויירא יעקב מאד ויצר לו [כפל הענין במלות שונות לרוב ראתו – רד"ק] ...

בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עו

(ב) ,... א"ר יודן אמר לו המקום **שוב אל ארץ אבותיך** אעפ"כ ויירא יעקב מאד, אלא מכאן שאין הבטחה לצדיק בעולם הזה, ר"ה בשם ר' אחא אמר **הנה אנכי עמך** אם יהיה אלהים עמדי אלא מכאן שאין הבטחה לצדיק בעוה"ז, ...

רש"י בראשית פרק לב

התקין עצמו לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה. לדורון להלן (פסוק כב) : ותעבור המנחה על פניו. לתפלה (פסוק י) : אלהי אבי אברהם. למלחמה : והיה המחנה הנשאר לפליטה :

~ תפילה ~

הבטחה (י) ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יקנוק האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך :

רש"י בראשית פרק לב

... כך אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא שתי הבטחות הבטחתי אחת בצאתי מבית אבי מבאר שבע, שאמרת לי (כח יג) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, ושם אמרת לי (שם טו) ושמרתני בכל אשר תלך. ובבית לבן אמרת לי (לא ג) שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך, ושם נגלית אלי בשם המיוחד לבדו, שנאמר (לא ג) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך וגו', **בשתי הבטחות האלו אני בא לפניך** :

איני כדאי (יא) **קטנת** מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הנה ועתה הייתי לשני מחנות :

רש"י בראשית פרק לב

קטנתי מכל החסדים - נתמעטו זכותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא, שמא משהבטחתי נתלככתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו : ומכל האמת - אמיתת דבריך, ששמרת לי כל ההבטחות שהבטחתי :

רמב"ן בראשית לב

(יא) ... **"קטונתי"** לומר כי קטון הוא מהיותו ראוי לכל החסדים שעשה עמו, וכן ימי יקום יעקב כי קטון הוא (עמוס ז ב), מהיותו יכול לסבול כל הנגזר עליו. וכן אמרו בבראשית רבה (עו ח) קטונתי, רבי אבא אמר **איני כדאי**.

איני כדאי (יב) הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והפני אם על בני :

אור החיים בראשית פרק לב פסוק יב

(יב) הצילני נא. אומרו **נא' לשון בקשה** גם לשון עתה ...

הבטחה (יג) ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרב :

שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישלח פרק לב סימן יג

תלה ברכתו על ברכת אביו וזקנו, שאמר לו הקדוש ברוך הוא בהר המוריה, והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים (שם כב ז), אמר יודע אני שזרעו של אברהם על שחוטאים לפניך אתה מביא פורעניות, אבל אתה ברכתם כחול, מה חול זה אדם עושה גומא מבערב ודורס לתוכו, ולמחר משכים והוא נתמלא ושוה, אף זרעו של אברהם אם תבא עליהם פורעניות על חטאם, אתה ממלא חסרונם ברחמים, למען לא יחסרו מכמות שהיו, **ועכשו אם עשו בא והורגני ואת בני, נמצאת הבטחה בטילה**, ונמצא שם שמים מתחלל :

~ המאבק ~

(כג) וַיִּקַּם בְּלִילָהּ הוּא וַיִּקַּח אֶת שְׁתֵּי נַשְׂוֹ וְאֶת שְׁתֵּי שַׁפְחָתָיו וְאֶת אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֵר אֶת מַעְבְּרֵי יַבֵּק: (כד) וַיִּקְחֵם וַיַּעֲבֵרֵם אֶת הַנְּחָל וַיַּעֲבֵר אֶת אֲשֶׁר לוֹ: (כה) וַיִּתֵּן יַעֲקֹב לְבִדּוֹ וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר:

ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק מב - אמרו ויאבק איש עמו, שהוא בצורת הנבואה

זהר, וישלח, ק"ע. - ויאבק איש עמו ... והוא מלאך שרו של עשו היה, ואיהו סמא"ל ...

כלי יקר בראשית פרק לב פסוק לא

הוא הדבר אשר דיברתי שרצה סמאל לסמא עיני שכלו באבק לשון הרע עד שיכחיש מציאותו יתברך ולא יראה פני ה', וכאשר תנצל נפשי על ידי עלות השחר אז ראיתי אלהים פנים אל פנים, להשיג מציאותו יתברך על ידי זריחת השמש בעלות השחר ...

(כו) וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכַל לוֹ וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף יָרְדָּה יַעֲקֹב בְּהֶאֱבָקוֹ עִמּוֹ: (כז) וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתָּנִי: (כח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: (כט) וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעַם אֲנָשִׁים וַתּוֹכַל: ... (לא) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיָאֵל כִּי רָאִיתִי אֱלֹהִים פְּנִים אֶל פְּנִים וַתִּנְצַל נַפְשִׁי:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד א

אמר [משה] לפניו: רבונו של עולם! מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו? ... "וַיֹּאמֶר לֹא תוֹכַל לִרְאֹת אֶת פְּנֵי כִּי לֹא יֵרָאֵנִי הָאֵדָם וַחַי" (שמות לג:כ), ...

"וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהִים פְּנִים אֶל פְּנִים וַתִּנְצַל נַפְשִׁי:"

Theodicy - "tzadik v'ra lo" - The paradox of the righteous who suffers is answered, paradoxically, by the suffering of the righteous. It is with this understanding that Jacob prevailed in his struggle and was thus named "Israel".

Mark Twain: "All things are mortal but the Jew; all other forces pass, but he remains. What is the secret of his immortality?"

ר' קידר, תורת אהל, קס"ז

[האבות מקבלות ברכת השם בשם א-ל-שד-נ]. השגחה בשם "א-ל-שד-נ" מבטאת את השגחת ה' על ישראל בתוך גדרי הטבע ... השגחה זו מלווה במאלכי אלקים ההולכים לפניו ... [ככתוב] וַיִּבְרָךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַלְכוּ אֲבֹתַי לִפְנֵי אַבְרָהָם וַיִּצְחַק הָאֱלֹהִים הַרְעָה אֹתִי מֵעוֹדֵי עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (טז) הַמְלֶאֶךְ הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע וַיְבָרֶךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בְּהֵם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וַיִּצְחַק וַיִּדְגּוּ לִרְבֹּב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ (ברא' מח:טו-טז). [מצד שני כתוב] וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פְּרָעָה יְמֵי שְׁנֵי מִגּוּרֵי שְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שְׁנֵה מַעֲט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיִּי וְלֹא הִשִּׁיגוּ אֶת יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתַי בִּימֵי מִגּוּרֵיהֶם (ברא' מז:ט). דוֹקָא בְּשֵׁל כֵּךְ נִרְאָה שֶׁהַצֵּלַת יַעֲקֹב מִתּוֹךְ כָּל הַסִּיבּוּכִים הַמְלוּוִים אֶת חַיִּי (קבלת הברכות במרמה, בריחתו מעשו, תחבולותיו של לבן ובחריחתו ממנו, פגישתו עם עשו ושרו, מעשה דינה ומכירת יוסף), מעידים כאלף עדים על השגחה שאיננה עוזבת אותו למקרה או למזל.

~ גיד הנשה ~

(לב) וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כְּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלַע עַל יָרְכוֹ: (לג) עַל פֶּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנָּשָׂה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף יָרְדָּה יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשָׂה:

ספר החינוך מצוה ג - שלא לאכול גיד הנשה

... משרשי מצוה זו, כדי שתהיה רמז לישראל שאף על פי שישבלו צרות רבות בגליות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמשם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצוה שתהיה לזכרון, יעמדו באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמז זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה שהיה שרו של עשו, רצה לעקרו ליעקב מן העולם הוא זרעו ולא יכול לו, וציערו בנגיעת הירך, וכן זרע עשו מצער לזרע יעקב, ולבסוף תהיה להם ישועה מהם, כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער. כן יזרח לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו, אמן במהרה בימינו.

ישעיהו פרק מג, יא-יב (יא) אֲנֹכִי אֲנֹכִי יְקוֹק וְאִין מִבְּלַעְדֵי מוֹשִׁיעַ: (יב) אֲנֹכִי הַגְּדֵתִי וְהוֹשַׁעְתִּי וְהִשְׁמַעְתִּי וְאִין בְּכֶם זֵר וְאַתֶּם עַדִּי נֹאֵם יְקוֹק וְאִין אֵל: